

Гриф, 2002. 438 с.

18. Якушин С.Ю. Тактические приемы при расследовании преступлений: монография. Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1983. 102 с.

Надійшла до редакції 16.01.2018

Bereza Yu. M. Interrogation of suspects during investigation of illegal seizure by a serviceman of weapons, combat supplies and explosives. This article deals with consideration of actual problem questions of tactical supply of a pretrial investigation of illegal seizure by a serviceman of weapons, combat supplies and explosives. The author has analysed the scientific supply of an investigation of crimes.

To his opinion the interrogation of suspects is a compulsory instigatory search action during investigation of illegal seizure by a serviceman of weapons, combat supplies and explosives. During its conduct, it turns out a large number of circumstances that make it possible to construct investigative versions, to orientate during other procedural actions. The most effective tactics during the interrogation of this category are: establishing psychological contact with the interrogator; giving testimony in the form of a free narration; questioning; application of scientific and technical means; presentation of evidence; creating an idea of the full knowledge of the investigator; observing the interrogator's behavior.

Keywords: *interrogation, suspect, organization, investigators (wanted) actions, pre-trial investigation, serviceman.*

УДК 343.102

Бойко О.П.

викладач

(Дніпропетровський державний
університету внутрішніх справ)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ З ПІДРОЗДІЛАМИ КАРНОГО РОЗШУКУ НА ДОСУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Розглянуто зарубіжний досвід щодо правового регулювання взаємодії слідчих з підрозділами карного розшуку в США, Великобританії, Франції, Німеччині, Грузії та Білорусії. Проаналізовано кримінально-процесуальне законодавство означених зарубіжних держав для запозичення позитивного досвіду щодо вдосконалення взаємодії слідчих з підрозділами карного розшуку на досудовому провадженні.

Ключові слова: *зарубіжний досвід, правове регулювання, взаємодія, поліція, досудове провадження.*

Постановка проблеми. Порівняльно-правовий метод завжди застосовується в методології вітчизняної науки кримінального процесу. На сьогодні здійснення порівняльно-правового дослідження передбачає ознайомлення з позитивним досвідом та його запозичення з зарубіжного кримінально-процесуального законодавства, а також використання та застосування в вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві України для вдосконалення взаємодії слідчих з підрозділами карного розшуку на досудовому провадженні.

В цій статті ми спробуємо дослідити зарубіжний досвід щодо взаємодії слідчих з підрозділами карного розшуку (чи схожих підрозділів з подібними функціями) на досудовому провадженні в США, Великобританії, Франції, Німеччині, Грузії та Білорусії, які є представниками різних правових систем (англосаксонської та романо-германської) та досягли певних позитивних результатів в протидії злочинності.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Окремим питанням вивчення позитивного досвіду зарубіжних держав присвячувалися праці таких вчених: З.С. Галаван, В.Г. Гриценко, Л.П. Іжніна, А.В. Молдован, С.А. Пархоменко, А.А. Петровська, О.В. Попович, П.А. Раєвський, А.Б. Сергєєв, Т.А. Хашем, А.А. Щадило, Р. Яковлев.

Метою статті є висвітлення нових наукових результатів зарубіжного досвіду в США, Великобританії, Франції, Німеччині, Грузії та Білорусії щодо правового регулювання взаємодії слідчих з підрозділами карного розшуку на досудовому провадженні.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши кримінально-процесуальне законодавство зарубіжних держав на предмет регламентації в ньому взаємодії слідчих з підрозділами карного розшуку, ми дійшли до висновку що вищезазначені держави можна поділити на дві групи: 1) держави, в яких схожі суб'єкти взаємодії (слідчі та підрозділи карного розшуку (оперативні підрозділи)) – Білорусь та Грузія ;2) держави, у яких відсутні суб'єкти взаємодії, що передбачені в Україні, але існують інші підрозділи та органи, взаємодія між якими подібна до взаємодії слідчих з підрозділами карного розшуку на досудовому провадженні в Україні - США, Великобританія, Франція та Німеччина.

Отже, розглянемо регламентацію взаємодії між вищезазначеними суб'єктами в державах першої групи у порівнянні з Україною.

У п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України зазначено, що слідчий уповноважений доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам [1]. Отже в ст. 40 КПК України чітко визначена одна із основних форм взаємодії слідчого з підрозділами карного розшуку, за якою при розслідуванні кримінальних правопорушень слідчий здійснює взаємодію з підрозділами карного розшуку, може доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам.

Частина 7 ст. 36 Кримінально-процесуального кодексу Білорусії (далі – КПК РБ) визначає, що слідчий при розслідуванні ним кримінальної справи, а

також при розгляді заяви чи повідомлення про злочин вправі знайомитися з оперативно-розшуковими матеріалами органів дізнання, що відносяться до розслідуваної справи а також заяв чи повідомлень, що розглядається ними, надавати їм доручення про провадження оперативно-розшукових заходів, слідчих та інших процесуальних дій і вимагати від них сприяння в провадженні слідчих та інших процесуальних дій [2]. Такі доручення слідчого даються в письмовій формі і є для органів дізнання обов'язковими.

Отже, проаналізувавши КПК РБ можна виділити наступні форми взаємодії слідчого з органами дізнання: при розслідуванні кримінальної справи, а також при розгляді заяви чи повідомлення про злочин знайомитися з оперативно-розшуковими матеріалами органів дізнання, що відносяться до розслідуваної справи а також заяв чи повідомлень, що розглядається ними; надавати доручення органам дізнання про провадження оперативно-розшукових заходів; надавати доручення органам дізнання про провадження слідчих та інших процесуальних дій; вимагати від органів дізнання сприяння в провадженні слідчих та інших процесуальних дій.

Що стосується Республіки Грузія, то відповідно до ч. 1 ст. 37 Кримінально-процесуального кодексу Республіки Грузія (далі – КПК Республіки Грузія) слідчий є посадовою особою, уповноваженою в межах своєї компетенції здійснювати слідство у кримінальній справі. Прокурор, який безпосередньо здійснює розслідування, користується статусом слідчого.

В ст. 32 КПК Республіки Грузії зазначено, що прокуратура є органом кримінального переслідування. Для забезпечення виконання цієї функції прокуратура здійснює процесуальне керівництво слідством. Прокуратура у випадках, передбачених цим Кодексом, і в установленому порядку в повному обсязі веде розслідування злочину, підтримує державне обвинувачення в суді [3].

Тобто відповідно до зазначених статей право розслідувати кримінальні справи в Республіці Грузія відноситься до компетенції слідчого а в окремих випадках до прокурора.

Що стосується чинного КПК Республіки Грузія на відміну від КПК України не містить окремої статті, яка стосується оперативних підрозділів. Про вищезазначених учасників лише згадується в ст. 172 КПК Республіки Грузія «Особа, яка має право на затримання» в якій зазначено, що правом здійснювати затримання має наділений відповідними повноваженнями орган або співробітник, який здійснює оперативні функції, обов'язки з охорони громадського порядку, веде слідство або здійснює кримінальне переслідування [3].

Повноваження оперативних підрозділів визначаються в п. а ч. 1 ст. 12 Закону Грузії «Про оперативно-розшукову діяльність», відповідно до якого право здійснювати в межах своєї компетенції оперативно-розшукову діяльність надається оперативним органам і слідчим відділам Міністерства внутрішніх справ Грузії. Отже, здійснювати оперативні функції мають право оперативні органи та слідчі Міністерства внутрішніх справ Грузії [4], а не лише оперативні підрозділи як це регламентовано в національному кримінальному

процесуальному законодавстві.

Згідно з ч. 6 ст. 37 КПК Республіки Грузія, слідчий, при наявності встановлених законом підстав, має право: давати відповідним органам письмові вказівки про доставлення затриманих та заарештованих за місцем слідства; вимагати провадження слідчих дій, а також ревізій, інвентаризацій, відомчих перевірок та подання документів [3].

У ч. 6 ст. 33 КПК Республіки Грузія визначено, що звертатися до суду з клопотанням про прийняття ухвали суду про провадження слідчих дій або (чи) оперативно-розшукових заходів, що обмежують права людини має право виключно прокурор [3].

Підставами для проведення оперативно-розшукових заходів згідно статі 8 Закону Грузії «Про оперативно-розшукову діяльність» є: а) доручення прокурора або за згодою прокурора - слідчого про проведення ОРЗ, що знаходиться в його провадженні по кримінальній справі; б) доручення прокурора або за згодою прокурора - слідчого про проведення оперативно-розшукового заходу у разі надходження в установленому порядку заяви або повідомлення про злочин, що готується, вчиняється чи вчинений або інше протиправне діяння, у зв'язку з чим необхідне проведення розслідування, але відсутні дані, що підтверджують наявність ознак злочину чи іншого протиправного діяння, достатніх для початку розслідування. У такому випадку термін проведення ОРЗ не повинен перевищувати 7 днів; в) постанова про розшук особи, що переховується від слідства, суду або ухиляється від відбування покарання [4].

Отже, проаналізувавши чинне кримінально-процесуальне законодавство Республіки Грузія ми дійшли до висновку, що взаємодія слідчого з оперативними підрозділами МВС Грузії здійснюється у таких формах: надання відповідним оперативним органам письмової вказівки про доставлення затриманих та заарештованих за місцем слідства; вимоги провадження слідчих дій; надання згоди слідчим про проведення оперативно-розшукового заходу, що знаходиться в його провадженні по кримінальній справі; надання згоди слідчим про проведення оперативно-розшукового заходу у разі надходження в установленому порядку заяви або повідомлення про злочин, що готується, вчиняється чи вчинений або інше протиправне діяння, у зв'язку з чим необхідне проведення розслідування, але відсутні дані, що підтверджують наявність ознак злочину чи іншого протиправного діяння, достатніх для початку розслідування; винесення постанови слідчим про розшук особи, що переховується від слідства, суду або ухиляється від відбування покарання.

В державах другої групи, повноваженнями здійснювати досудове розслідування і оперативно-розшукову діяльність наділені органи поліції (детективи), які взаємодіють з органами прокуратури чи службою переслідування.

Відповідно до КПК Німечинні (далі-ФРН) обов'язок проведення розслідування лежить на прокурорів. Після порушення кримінальної справи прокурором по більшості кримінальних справ розслідування здійснює поліція. При цьому функція прокурора зводиться до рішення питання про подальшу

долю справи: направлення на дослідження, припинення кримінального переслідування або передачі в суд. По найбільш важливих і складних справах прокурор сам здійснює розслідування, а поліція зобов'язана виконувати його вказівки по виконанню процесуальних і інших дій [5].

Попереднє розслідування, що здійснюється поліцією або прокурором не має детально регламентованої процесуальної форми і здійснюється розшуковим порядком. Таке розслідування важко відрізнити від оперативно-розшукової діяльності. Більш того, деякі негласні оперативно-розшукові заходи, які має право застосовувати поліція по судовому рішенню, регламентується кримінально-процесуальним кодексом ФРН. [5].

У США, посадова особа, що здійснює розслідування, збирає матеріал, який при наявності достатності даних дозволяє вважати, що конкретна особа вчинила конкретний злочин, передається прокурору, який приймає рішення про висунення звинувачення. При цьому будь-які процесуальні процедури, спрямовані на доказування, в ході розслідування не проводяться [6, с. 138].

Тобто в ФРН та США на поліцію покладається функція розслідування та оперативно-розшукової діяльності.

Що стосується Франції, то базовим принципом, який впливає на діяльність та структуру оперативних підрозділів у цій державі є принцип чіткого і абсолютного поділу функцій кримінального переслідування (обвинувачення), попереднього слідства та судового розгляду. Втім, поділ у Франції функцій оперативних підрозділів від функцій органів дізнання не відбувся. У загальному вигляді більшість оперативно-розшукових заходів у Франції здійснюється двома відомствами: поліцією і жандармерією. Що стосується слідчих органів прокуратури, де немає оперативних підрозділів, то вони аналогічно слідчим суддям Франції не можуть вважатися поліцейськими органами [7, с. 188].

Так, наприклад, Національна поліція Франції здійснює свої повноваження в рамках Міністерства внутрішніх справ Франції, а Національна жандармерія функціонує в рамках Міністерства оборони Франції. Звідси випливає, що Міністерство оборони Франції бере участь у правоохоронній діяльності через органи Національної жандармерії [8, с.186].

Провадженням досудового розслідування тут займається судова поліція (Policejudiciaire), яка і є основним органом поліцейського дізнання. Її процесуальними особами є офіцери жандармерії, поліції, органів державної безпеки, в чиї обов'язки входить встановлення фактів порушення кримінального закону, збирання доказів, розшук осіб, які вчинили злочин, до тих пір, поки не розпочато слідство. Свою діяльність вони здійснюють під керівництвом прокурора Республіки [9, с.13]. Зібравши матеріал, поліція направляє його прокурору, який або приймає рішення про порушення кримінального переслідування стосовно конкретної особи, або відправляє матеріал на доопрацювання. В такому випадку співробітники поліції збирають докази, що підтверджують винуватість особи, яка вчинила злочин, до тих пір, доки прокурор не буде впевнений в тому, що вина злочинця буде доведена в суді повністю.

Проаналізувавши зарубіжний досвід Німеччини, США та Франції ми дійшли до висновку, що взаємодія у вказаних державах здійснюється між поліцією та прокурором у такій основній формі: збирання доказів щодо встановлення винуватості осіб, які вчинили злочин та передачі справи прокурору.

Одне з провідних місць в Великобританії серед органів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування, належить поліції і Королівській службі переслідування [10].

Королівська служба переслідування (Crown Prosecution Service). Почала свою діяльність з 1986 р. Являє собою систему спеціалізованих державних органів виконавчої влади, до якої входять: а) місцеві підрозділи, які здійснюють основну роботу з організації та здійснення кримінального переслідування; б) середня ланка, яка здійснює переслідування у справах про злочини підвищеної небезпеки і складності, а також координує діяльність місцевих підрозділів; в) дирекція публічних переслідувань. Директора публічних переслідувань призначає Генеральний атторней, він же і керує діяльністю служби переслідування. Функції та повноваження служби переслідування: - доручення поліції початку провадження кримінальних справ; нагляд за дотриманням законності розслідування органами поліції; здійснення кримінального переслідування в судах та інструктаж адвокатів, яким ця служба доручає провадження конкретних кримінальних справ і які виступають як переслідувачі в судах; взаємодія з іншими правоохоронними органами [11].

Отже, в Великобританії функції схожі зі слідчими, здійснює служба переслідування, яка взаємодіє з поліцією та здійснюється в таких формах: надання службою переслідування доручення поліції для початку провадження кримінальних справ; нагляд службою переслідування за дотриманням законності розслідування органами поліції.

Висновки. Таким чином, в Білорусії та Грузії існують суб'єкти, схожі з слідчими та підрозділами карного розшуку (оперативними підрозділами), які здійснюють взаємодію між собою.

Проаналізувавши кримінально-процесуальне законодавство означених держав, вважаємо за доцільне перейняти позитивний досвід щодо розширення повноважень слідчих для вдосконалення взаємодії слідчих з підрозділами карного розшуку на досудовому провадженні, зокрема надавати доручення органам дізнання про провадження слідчих та інших процесуальних дій; вимагати від органів дізнання сприяння в провадженні слідчих та інших процесуальних дій; надання відповідним оперативним органам письмової вказівки про доставлення затриманих та заарештованих за місцем слідства.

В США, Великобританії, Франції та Німеччині відсутні такі суб'єкти взаємодії як слідчі та співробітники підрозділів карного розшуку, проте в США, Франції та Німеччині є поліцейські, які здійснюють взаємодію з прокурорами у формі збирання доказів поліцією щодо встановлення винуватості осіб, які вчинили злочин та передачі справи прокурору. В Великобританії схожі функції зі слідчими здійснює служба переслідування, яка взаємодіє з поліцією та здійснюється в наступних формах: надання службою переслідування доручення поліції для початку провадження кримінальних справ, нагляд службою пе-

реслідування за дотриманням законності розслідування органами поліції. В Польщі поліція здійснює взаємодію з прокурором у формі надання доручення прокурором щодо проведення досудового слідства за злочинами, за які передбачено покарання на строк понад три роки підрозділам поліції.

Бібліографічні посилання

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 13.04.2012 р. із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 14.04.2017 р. № 1950-19. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрана.
2. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Беларусь от 16 июля 1999 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kodeksy.by/ugolovno-processualnyy-kodeks>.
3. Уголовно-процессуальный кодекс Грузии от 09.10.2009 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/_-09_10_2009.pdf
4. Закон Грузии «Об оперативно-розыскной деятельности» от 30.04.1999 г. № 1933-Пс [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/18472>.
5. К.Б. Калиновський. Кримінальний процес сучасних зарубіжних держав: Навчальний посібник / К.Б. Калиновський. Петрозаводськ: Вид-во ПетрГУ, 2000. 48 с.
6. Ижнина Л.П., Петровская А.А. Сравнительно-правовой анализ взаимодействия следственных органов и оперативных подразделений // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского, 2015, № 4, с. 137-140.
7. Щадило А.А. Оперативные подразделения в уголовном судопроизводстве зарубежных стран: сравнительно-правовой анализ // *Visegradjournalonhumanrights* №2, часть 1 2014. С. 185-191.
8. Гриценко В.Г. Зарубіжний досвід Франції щодо організації та функціонування правоохоронних органів і можливості його використання в Україні / В. Г. Гриценко // *Право та інноваційне суспільство*. - 2015. - № 1. - С. 185-189. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pric_2015_1_30.
9. Сергеев А.Б. Предварительное расследование в европейских странах и США / А.Б. Сергеев ; Челябинский юридический ин-т МВД РФ. – Челябинск, 1998. – 58 с.
10. Галаван З.С. Функціонування системи досудового слідства у державах-членах Європейського Союзу / З.С. Галаван // *Публічне право*. – 2012. – № 3. – С. 218–225.
11. Молдован А.В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США : навч. посіб. / А.В. Молодван. – 2-ге вид. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – С. 72.

Надійшла до редакції 15.01.2018

Boyko O.P. Foreign experience in the legal regulation of the criminal investigators' interaction with departments of criminal investigation at the pretrial proceeding. The article considers the positive foreign experience of the legal regulation of the criminal investigators' interaction with departments of criminal investigation at the pretrial proceeding in the United States, Britain, France, Germany, Georgia and Belarus.

Having analyzed the criminal procedure legislation of the above mentioned countries we consider that it is expedient to adopt a positive experience regarding the extension of the powers of the investigators to improve the interaction of investigators with the criminal investigation units on pre-trial investigation, in particular to issue instructions to the inquiry authorities about the conduct of investigators and other procedural actions; to demand from the bodies of inquiry assistance in the conduct of investigators and other procedural actions; providing the relevant operational authorities with a written instruction on the detention of the detainees and those arrested at the place of the investigation.

Keywords: *foreign experience, legal regulation, interaction, police, pretrial proceeding.*

* * *